

หลักพละธรรมเพื่อการบริหารสู่สังคมวิถีพุทธ

THE PRINCIPLES OF PHYSICAL VIRTUE FOR MANAGEMENT TOWARDS A BUDDHIST SOCIETY

พระมหาเชิดศักดิ์ สุชีโว (พันธ์เสน)

Phramaha Cherdsak Suchiwo (Phansen)

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์

Master of Public Administration

Surin Buddhisht College

E-mail: Cherdsak593@gmail.com

Received : March 24, 2025

Revised : April 2, 2025

Accepted: April 12, 2025

บทคัดย่อ

หลักธรรมในพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างมากในการสร้างสังคมที่มีความสงบและความเจริญรุ่งเรือง หลักพละธรรม 4 ประการเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหาร โดยเฉพาะในการบริหารตน คน และงาน ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องผู้บริหารควรนำหลักพละธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารตน และคน ให้มีคุณธรรม จริยธรรมเสียก่อน เช่น สร้างความเท่าเทียม ความเป็นธรรมของผู้คนในสังคม และความเข้าใจในสภาวะของผู้อื่น การพัฒนาคุณธรรมและจิตใจของบุคคลในสังคมจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อทุกคน

การบริหารงานด้วยหลักพละธรรมนั้นเน้นการพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหา โดยการใช้ กำลังแห่งปัญญา กำลังแห่งความเพียร กำลังแห่งความสัตย์สุจริต และกำลังแห่งการสงเคราะห์กัน ทำให้เกิดเสถียรภาพทางสังคมและสังคมจะถูกพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องผ่านการประยุกต์หลักพละธรรม เพื่อการบริหาร โดยการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในจิตใจที่ดีให้กับบุคลากรและประชากรทั้งหมด ทั้งจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรบุคคลอย่างสำคัญ

การยึดพละธรรมเพื่อการบริหารสู่สังคมวิถีพุทธ จะช่วยให้สังคม สร้างค่านิยมโดยยึดเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารงานของผู้นำองค์กร อันจะสามารถนำประโยชน์สุข ความสงบและความเจริญรุ่งเรืองแก่ประชาชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักพละธรรม; การบริหาร; สังคมวิถีพุทธ

Abstract

Buddhism's ideals are critical to establishing a peaceful and prosperous society. Four principles of physical strength are useful skills for administrators, particularly in controlling oneself, others, and work. In a continually changing culture, administrators should use their physical strength to manage both themselves and other individuals while prioritizing morality and ethics, such as promoting equality, justice among people in society, and recognizing the conditions of others. Developing morality and the minds of individuals in society has the potential to create a good environment for everyone.

Physical strength-based administration promotes the development of problem-solving skills through the power of wisdom, power of diligence, power of faultlessness, and power of sympathy. It promotes morality and good ethics in the minds of all personnel and the population, resulting in social stability and continuous development of society through the application of physical strength principles to management; it is an important development of the potential of human resources.

Adherence to physical dharma principles and management toward a Buddhist society will assist society in creating values by incorporating Buddhist concepts into the management of the organization's leaders. This phenomenon could result in long-term advantages for everyone involved, including peace and prosperity.

Keywords: Principles of Physical Strength; Management; Buddhist Society

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบันสภาพการบริหารทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงส่งผลกระทบที่เชื่อมโยงถึงกันทั้งในการดำเนินชีวิต และมีระบบในสังคมในองค์กร โดยมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรตั้งแต่เกิด และการพัฒนาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยมีการสนองต่อความพึงพอใจของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล แต่ได้ขาดการคำนึงถึงหลักคุณธรรมจริยธรรม ที่ส่งผลกระทบหลายประการต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือ ในด้านสภาวะทางจิตใจของบุคคล ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทั้งในการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม และยังเป็นตัวขัดขวางการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ทำให้ในปัจจุบันมีองค์กรภาครัฐและเอกชนจึงหันมามองสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคลแต่ละคนนั่นคือความสุข ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจมากขึ้น (ปรมต วรรณบวร. 2560 : 26) โดยอาศัยแนวทางหลัก พละธรรม ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารงานในปัจจุบัน โดยสันติสุขผ่านหลักพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่ดีที่จะนำมาใช้ร่วมกับระบบการบริหารงานที่ต้องการความเป็นหนึ่ง

เดียวของสมาชิกในองค์กร เพราะการนำหลักพุทธศาสนากับหลักการบริหารงานในปัจจุบัน มาบูรณาการรวมเข้าด้วยกัน ถือว่ามีความสอดคล้องกับหลักการบริหารงานต่อสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยการบริหารตามแนวพุทธศาสนา (พระเทพดิลก, 2553) จึงเป็นแนวทางที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารงานในองค์กร ก่อให้เกิดความเป็นธรรมและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ระบบตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์บริหารจัดการ ดังเช่น พุทธวิธีบริหารไว้ 5 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ งานบุคลากร การอำนวยการ และการกำกับดูแล (พระพรหมบัณฑิต, 2549)

ในส่วนการบริหารงานด้วยการนำหลักพระ 4 มาใช้ในองค์กร ช่วยทำให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพ หลักธรรมพระ 4 เป็นหลักธรรมที่แสดงคุณลักษณะของผู้นำองค์กรหลักธรรมพระ 4 เป็นคำสอนที่มีความสำคัญตามที่พระบรมศาสดาได้ทรงแสดงไว้ใน พลสูตร เพื่อให้พุทธบริษัทของพระองค์ได้นำไปประพฤติปฏิบัติให้ลวงพ้นจากภัยทั้ง 5 และเป็นหนทางนำไปสู่มรรค ผล นิพพานได้สำเร็จรวมทั้งในการกำหนดคุณสมบัติการเป็นผู้นำ หรือผู้บริหารที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งกำลังสติปัญญา และกำลังจิตใจ โดยใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหารงาน กล่าวคือ ได้ประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพระหรือกำลังแห่งคุณธรรม 4 ประการ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำในการทำหน้าที่เป็นผู้นำที่มีความสามารถบริหารงานตามหลักสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ มีความสามารถในการวางแผนงาน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) ได้เป็นผลดียิ่ง

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอแนวคิดการนำหลักพระธรรมทั้งสี่ซึ่งประกอบด้วย ปัญญาพละ วริยพละ อนุวัชพละ และสังคหพละ มาใช้ในการบริหารตน คน และ งาน ตามสังคมวิถีพุทธ สร้างค่านิยมโดยยึดเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารงานของผู้นำองค์กร เพื่อให้เกิดความสมดุลและพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน 2) ด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการพัฒนาคนและสังคมอย่างยั่งยืน 4) ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี อันจะสมารถนำประโยชน์สุขความสงบและความเจริญรุ่งเรืองแก่ประชาชนอย่างยั่งยืน

ความหมายของหลักพระธรรม 4

พระ 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นักบริหารในปัจจุบันสามารถนำไปใช้ในการบริหารงานซึ่งจะทำให้สามารถ ครองตน ครองคน ครองงานได้ คำว่า พระธรรม เป็นภาษาบาลีแยกออกเป็น 2 ศัพท์คือ คือ พระ 1 ธรรม 1 มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ว่า

พระธรรม หมายถึง ธรรมเป็นกำลัง, ธรรมอันเป็นพลัง ทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่หวั่นต่อภัยทุกอย่าง มี 4 อย่างคือ

1. ปัญญาพละ (กำลังปัญญา — power of wisdom)
2. วริยพละ (กำลังความเพียร — power of energy or diligence)

3. อนุวัชพละ (กำลังสุจริต หรือ กำลังความบริสุทธิ์, ตามศัพท์แปลว่า กำลังการกระทำที่ไม่มีโทษ คือ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรมบริสุทธิ์ เช่นมีความประพฤติและหน้าที่การงานสุจริต ไม่มีข้อบกพร่องเสียหาย พุดจจริง มีเหตุผล มุ่งดี ไม่รุกรานให้ร้ายใคร ทำการด้วยเจตนาบริสุทธิ์ — power of faultlessness, blamelessness or cleanliness)

4. สังคหพละ (กำลังการสงเคราะห์ คือ การยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี — power of sympathy or solidarity) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.ปยุตโต), 2559)

ธรรมเหล่านี้เปรียบเสมือนผู้บังคับบัญชาของกำลัง 4 คน ให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันให้เข้าศึกษารูกรานได้ เมื่อเกิดร่วมกันและผสมผสานกัน จำให้มีกำลังมากสามารถกำจัดกิเลสที่เหมือนศัตรูตัวฉกาจได้ด้วย พละ หมายถึง สภาวะที่มีกำลัง ถ้าบุคคลพยายามสั่งสมอบรมย่อมมีกำลังในการกำจัดกิเลส ตรงกันข้ามสามารถทำให้บรรลุถึงธรรมชั้นสูงในพระพุทธศาสนา จึงเป็นหนึ่งในโพธิปักขิยธรรม 37 (พระคันธसारิกวงศ์, 2552)

องค์ประกอบของพละธรรม 4 ประเภท ได้แก่ ๑. ปัญญาพละ คือ กำลังแห่งความรู้ 2. วิริยพละ คือ กำลังแห่งความเพียรพยายาม 3. อนุวัชพละ คือ กำลังแห่งความสุจริต ๔. สังคหพละ คือ กำลังแห่งความสามัคคีแห่งความมีมนุษยสัมพันธ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.ปยุตโต), 2559) โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แต่ละอย่างดังนี้

1. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ปัญญาพละ คือ ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญเป็นเครื่องทำลายกิเลสเป็นเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ดี ปัญญินทรีย์ เปรียบเสมือนคัสตรา ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนดวงประทีป ปัญญาเหมือนดวงแวว ความไม่หลงมกมาย ความเลือกเฟ้นธรรมสัมมาทิฐิ ได้แก่ ผู้มีปัญญาประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นถึงความเกิดขึ้นและความเสื่อมสิ้นไปเป็นนริยะ ชำระกิเลสอันจะถึงความสิ้นทุกขโดยชอบ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ปัญญามีความหมายสามัญว่า ความรู้ความเข้าใจตามจริง รู้สิ่งที่ทำที่ปฏิบัติ หยั่งรู้หรือรู้เท่าทันสภาวะ หน้าที่ของปัญญาคือการเห็นความจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553) ปัญญาจะพัฒนามีกำลังเป็นปัญญาพละได้ต้องไม่หวั่นไหวในวิชาคือมีปัญญาเป็นกำลังต้านทานมิให้หลงหรือความไม่รู้เกิดขึ้นได้ ให้มีความรอบรู้ เข้าใจสภาพธรรมที่เราปฏิบัติอยู่ ปัญญาพิจารณาถึงเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นปัญญาขั้นที่ทำให้จิตตั้งมั่นสงบเป็นสมาธิ เมื่อปัญญาพัฒนาไปโดยลำดับจนมีพลังเป็นปัญญาพละ สามารถรอบรู้ในกองแห่งสังขารว่า ตกอยู่ในสภาพธรรมดา ที่มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มิใช่ตัวมิใช่ตน เพราะทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ เป็นเพียงสิ่งสมมติเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งที่ควรยึดมั่นถือมั่น (พระธรรมวิสุทธิกวี, 2543)

2. วิริยะพละ กำลังคือความเพียร วิริยะพละ คือ การปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความชวนชวน ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความมุ่งมั่นอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่ธุระ วิริยะ วิริอินทรีย์ สัมมาวายามะได้แก่ ผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิดขึ้น มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคงไม่ทอดธุระในกุศลธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) วิริยะมีความหมายสามัญว่า ความเพียรพยายามมีกำลังใจก้าวหน้าไม่ท้อถอย มีหน้าที่ยักจิดใจไว้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553) ความเพียรจะพัฒนามีกำลังเป็นวิริยะพละได้ โดยการปฏิบัติตามความเพียรติดต่อกันทุกวันไม่หยุดหย่อน เมื่อทำได้มาก ความเพียรจะมีพลังเพิ่มมากขึ้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) 3.อนวัชชพละ หมายถึง กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือข้อแห่งความเสียหาย มีความซื่อสัตย์สุจริต ในหน้าที่การงานไม่ประพฤติปฏิบัติไปในทางเสื่อมเสีย ละเว้น อบายมุขทั้ง 6 อย่างที่เมื่อทำการประพฤติปฏิบัติที่จะทำให้อนวัชชพละ สมบูรณ์ (พระพรหมบัณฑิต, 2549) โดยที่มีความประพฤติและหน้าที่การงานที่สุจริตไม่มีโทษ มีความสะอาดบริสุทธิ์ไม่มีใครที่จะติเตียนได้ (สมเจตน์ ผิวทองงาม, 2559)

4. สังคหพละ หมายถึง กำลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญสำหรับนักบริหารที่มีการอาศัยคนอื่นทำงานให้เกิดผลสำเร็จ โดยผู้บริหารหรือนักบริหารสามารถจะผูกใจเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ ต้องมีสังคหวัตถุ 4 ประการ คือ (1) ทาน การแบ่งปัน การให้ซึ่งประกอบได้ด้วย ทาน 3 แบบ ได้แก่ อามิสทาน คือ การให้สิ่งของ ทุนทรัพย์ วิทยาทานหรือธรรมทานคือการให้คำแนะนำสั่งสอน บอกวิธีการทำงานให้ได้ผล การสนับสนุนทางด้านการศึกษาการพัฒนามนุษย์ (พระพรหมบัณฑิต, 2549)

หลักธรรมพละ 4 เป็นหลักธรรมที่แสดงคุณลักษณะของผู้นำองค์กร เป็นคำสอนที่มีความสำคัญตามที่พระบรมศาสดาได้ทรงแสดงไว้ใน“พลสูตร” เพื่อให้พุทธบริษัทของพระองค์ได้นำไปประพฤติปฏิบัติให้ล่วงพ้นจากภัยทั้ง 5 และเป็นหนทางนำไปสู่มรรค ผล นิพพานได้สำเร็จ ซึ่งในเวลาต่อมาพระอาจารย์ที่ทรงภูมิธรรมชั้นสูง ท่านได้นำหลักธรรมหมวดนี้มาเผยแผ่ใช้เป็นหลักปฏิบัติให้กับบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำรวมทั้งในการกำหนดคุณสมบัติการเป็นผู้นำ หรือผู้บริหารที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งกำลังสติปัญญา และกำลังจิตใจ โดยใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหารงาน กล่าวคือ ได้ประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพละหรือกำลังแห่งคุณธรรม 4 ประการ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำในการทำหน้าที่เป็นผู้นำที่มีความสามารถบริหารงานตามหลักสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิความสามารถในการวางแผนงาน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) ได้เป็นผลดีอย่างยิ่ง

หลักปัญญาพละคือลักษณะที่ทำให้เราสามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล จะช่วยให้เราแก้ไขปัญหาและวางแผนในระยะยาวได้ดี ส่วนวิริยะพละคือความมุ่งมั่น ทำให้การทำงานดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่กลัวการเผชิญอุปสรรคอนวัชชพละเกี่ยวข้องกับความสามารถในการทำงานที่ถูก

ประมาณและตามศีลธรรม ช่วยสร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขณะที่ส่งผลกระทบคือการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีบทบาทสำคัญในการสร้างและรักษาทีมให้แข็งแกร่ง เมื่อใช้หลักทั้งหมดร่วมกัน จะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาให้บุคคลแข็งแกร่งขึ้น ในระดับองค์กรจะช่วยให้เผชิญกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความยั่งยืนและเจริญรุ่งเรืองในอนาคต

การบริหารที่ดี

การบริหารที่ดีหมายถึงการจัดการทรัพยากรและกระบวนการในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อองค์กร พนักงาน และสังคมโดยรวม การบริหารที่ดีไม่ได้จำกัดเพียงแค่การบรรลุเป้าหมายทางธุรกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมและยั่งยืน โดยอาศัยการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ในการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนผ่านกระบวนการเป็นระบบเพื่อการนำทางสู่ความสำเร็จ และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นการจัดสรรทรัพยากรบุคคล การเงิน และวัตถุดิบอย่างเหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุด จึงจะเหมาะสมที่สุดต่อการบริหาร (Administration) นี่จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานขององค์กรเพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะบ่งชี้ถึงให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว โดยความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารงานเป็นเครื่องบ่งชี้ให้รู้ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ มีการวินิจฉัยสั่งการเป็นต้น โดยเป็นเครื่องแสดงให้รับรู้ถึงความสามารถของนักบริหารและความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรโดยอ้อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ในความสามารถต่อการสร้างประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะเป็นการประยุกต์เอาความรู้จากหลักการหรือทฤษฎีนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้มีเหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมแล้วการบริหารมีลักษณะเป็นศิลป์ (จันทราณี สงวนนาม, 2546)

ระบบการบริหารงานนี้จึงต้องนำมาพิจารณาร่วมกันโดยการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน การให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหารงานในทุกขั้นตอนจะช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายและสร้างความสำเร็จได้ในระยะยาวและทำให้เกิดประโยชน์ในการบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร (นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์, 2560) การบริหารที่ดีจึงส่งผลดีต่อองค์กรในทุกมิติ ทั้งด้านภาพลักษณ์ ประสิทธิภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และความเป็นธรรมในองค์กรด้วยการนำหลักธรรมพละ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานจะช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่สำคัญของการบริหารที่ดี เช่น ความมุ่งมั่น ความรอบคอบ ความโปร่งใส และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารองค์กรได้เป็นอย่างดี

การยึดหลักหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผนการจัดการในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและการวางแผนที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้บริหารสามารถนำองค์กรไปสู่ทิศทางที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การบริหารองค์กรด้วยความซื่อสัตย์จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ โดยการทำงานอย่างเต็มที่ที่จะส่งผลให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาตนเองและพัฒนา

องค์กรไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยคุณค่าของข้อสัตย์สุจริตจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถสร้างความไว้วางใจและเป็นที่เชื่อมั่นของผู้อื่น และสามารถสร้างความโปร่งใสในการดำเนินการขององค์กร การบริหารองค์กรด้วยมนุษยสัมพันธ์จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในทีมงาน และสามารถสร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสุขและความกระตือรือร้น โดยการมอบงานได้อย่างตรงกับความสามารถของคน จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการของทีมงาน และสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจในการทำงานของทีม เพราะการบริหารที่ยึดหลักพลหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการเหล่านี้ จะสามารถช่วยให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพและมีความสำเร็จได้อย่างแท้จริง (พระพรหมบัณฑิต, 2549)

สังคมวิถีพุทธ

สังคมวิถีพุทธ หมายถึง ขบวนการหรือกลุ่มพักกิจกรรมชาวพุทธเพื่อสังคม(Engaged Buddhists) ที่ได้พยายามนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาความอยุติธรรมทางสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความรุนแรง ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมือง เป็นต้น (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร : 2548) ในปัญหาสังคมเหล่านี้ในปัจจุบันที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาล หรือ หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษาหันกลับมาทบทวนแนวทางเพื่อการพัฒนาประเทศว่าจะเดินทางไปทิศทางใด จึงจะเหมาะสมกับสังคมวิถีพุทธ จึงได้ทำการกำหนดแนวทางเพื่อใช้ความเป็นอยู่ดั้งเดิมที่แฝงไปด้วยความผูกพันกับศาสนาและวัฒนธรรมที่เคยถูกมองว่าเป็นความล้าสมัย กลับมาเป็นแนวทางที่ต้องเดินอีกครั้ง เช่น โรงเรียนวิถีพุทธ โดยต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนคุณธรรม ถือเป็นบทบาทที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งที่ได้แสดงถึงความพยายามนำแนวคิดที่ดีที่เคยมีมาเพราะคำว่า สังคมหรือชุมชนวิถีพุทธ เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ทุกคนมองเห็นว่าน่าจะเป็นทางออกหนึ่งของสังคมไทยในการแก้ปัญหาทางสังคมเหล่านี้ ด้วยว่าในปัจจุบันคำว่าสังคม ได้ถูกนำไปใช้ในความหมายที่กว้างออกไปจากเดิม เพราะสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ โดยปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อโครงสร้างชุมชนเดิม ลักษณะของชุมชนปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะของสังคมตามลักษณะหน้าที่ (Functional Community) มากกว่าที่จะเป็นสังคมลักษณะทางภูมิศาสตร์(Geographical Community) กล่าวคือ ความสัมพันธ์ของคนในขอบเขตพื้นที่ (Area) ก็จะเปลี่ยนไปเป็นลักษณะของเครือข่ายของกลุ่มที่มีกิจกรรมทาง สังคมต่างๆ คล้ายคลึงกัน มีความสนใจร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เช่น สังคมมุสลิม สังคม จส.100 ในกรุงเทพมหานคร โดยที่เราไม่สามารถบอกได้ว่าสังคมนี้อยู่ตรงไหน แต่ทุกคนมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกันสังคม ก็เกิดขึ้นได้ สังคมวิถีพุทธจึงได้ หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งได้รวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน (Communicate)ความเป็นสังคมอยู่ที่ความร่วมมือกัน ความเป็นสังคมอาจเกิดขึ้นได้ในสถานที่และสถานการณ์ต่างๆ กัน (ประเวศ วะสี, 2550 : 23) เช่น 1.ความเป็นสังคมในครอบครัว 2. ความเป็นสังคมในที่ทำงาน 3.ความเป็นสังคมวิชาการ(Academic community) 4.ความเป็นสังคมสงฆ์ (ทวาริตา แต่งเส็ง, 2563)

สังคมวิถีพุทธ (Buddhist Community) เป็นชื่อสำหรับใช้เรียกขบวนการพระพุทธศาสนาแนวใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นการตอบสนองต่อปัญหาสังคมโลกยุคใหม่ หมายถึง ทัศนะที่ว่าสังคมทางพระพุทธศาสนากับสังคมต้องผูกพัน (must be engaged) โดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแยกเรื่องศาสนากับสังคมออกจากกัน ซึ่งจะรวมทั้งความพยายามที่จะตีความพุทธธรรมให้ครอบคลุมปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เพราะเห็นว่าการสอนในจารีตที่เน้นการแก้ปัญหาของปัจเจกบุคคล ไม่มีความเพียงพอต่อการตอบสนองในการแก้ปัญหาสังคมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความสลับซับซ้อนได้ การแก้ปัญหาความทุกข์ของปัจเจกบุคคลและสังคมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ อีกความหมายหนึ่ง เพื่อเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์สังคมและการเสริมสร้างประสิทธิภาพของ สถาบันทางศาสนาเป็นหน่วยทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างมาตรฐานการดำเนินชีวิตและการจัดระเบียบทางสังคมมาอย่างยาวนานการศึกษานี้จะมุ่งเน้นการพิจารณาบทบาทของขบวนการของสังคมวิถีพุทธในมิติของกรอบคิดทางสังคมวิทยาเพื่อทำความเข้าใจขบวนการนี้ในฐานะหน่วยทางศาสนาที่แสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลงการกระทำทางสังคม โดยในเชิงแนวคิดทางอุดมการณ์และการพัฒนาบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมวิถีพุทธได้แสดงมิติทางสังคมวิทยาจะเห็นได้ว่าสังคมนี้เป็นหน่วยทางสังคมที่ทำหน้าที่ทั้งรวบรวมและผลิตความรู้ให้กับสังคมมาโดยตลอด การสร้างชุดความเชื่อและชี้แนวทางการดำเนินชีวิตเป็นบทบาทที่สถาบันทางศาสนามีสำคัญต่อการเสนอองค์ความรู้ ออกสู่สังคมขณะเดียวกันวิธีการวิเคราะห์ภายใต้กรอบทางสังคมวิทยายังเปิดพื้นที่ให้เกิดการถกเถียงเกี่ยวกับสถาบันทางศาสนา ที่ครอบคลุมตั้งแต่การสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับความหมายของศาสนาต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนและความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของสังคมวิถีพุทธต่อกระบวนการพัฒนาสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมสมัยใหม่ การเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ถือเป็นกระบวนการที่ผลักดันให้สถาบันนี้ต้องเปิดกว้างในการรับความรู้และสร้างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม ด้วยลักษณะที่มีได้เน้นไปยังการควบคุมหรือกำกับความเป็นไปทางสังคมมากขึ้น (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2562)

สังคมวิถีพุทธนี้บ่งชี้ให้เห็นวิวัฒนาการของการแพร่กระจายความคิดเกี่ยวข้องกับฆราวาสวิสัยหรือโลกวิสัย (secular) โดยได้สะท้อนถึงความเฟื่องฟูแห่งการยอมรับพื้นที่ส่วนตัวหรือสถานะส่วนบุคคลที่พึงมีของผู้คนในสังคมต่างๆ และแสดงให้เห็นถึงความสมเหตุสมผลของการให้อิสระภาพต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน โดยไม่ได้นำศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของประเด็นสาธารณะ อย่างไรก็ตามในพื้นที่อื่น ๆ ของสังคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปเอเชีย ยังมีพื้นที่ที่อิทธิพลทางสังคมวิถีพุทธได้หยั่งรากลึกลงกับวิถีวัฒนธรรมของผู้คน โดยรวมทั้งมีปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสถาบันทางการปกครองวิถีชีวิตของผู้คนกับความเชื่อทางศาสนา ยังเป็นวิถีที่ผสมผสานและส่งผลกระทบถึงกันอยู่เสมอมา (พระนวกชาติ รองพล, 2565) สังคมวิถีพุทธเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสังคมที่มีความเจริญรุ่งเรือง การปฏิบัติตามวิถีพุทธจึงเป็นการที่ทุกคนควรทำเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยและความเจริญรุ่งเรืองให้กับสังคมของเรา การให้ความเคารพและกระตุ้นให้ผู้อื่นปฏิบัติตามวิถีพุทธเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก ด้วยหลักพลธรรม 4 ประการนี้จึงเป็นแนวทางที่ดีในการช่วยให้ผู้

ศึกษาสามารถเกิดคุณค่าที่ดีในการดำเนินชีวิต และสร้างความสุขแก่ตัวเองและผู้อื่นในสังคมได้อย่างยั่งยืน สามารถเพิ่มพูนปัญญาและความรู้ เพื่อสืบทอดและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมยังช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเกิดความสุขและสันติสุขใจ โดยการออกจากรัศมีความทุกข์ และไม่กระทำผิดคำสั่งของสังขะ และสามารถพัฒนาคุณค่าที่ดีในการดำเนินชีวิต โดยการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความยืดหยุ่นในทำนองเดียวกัน การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมยังช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถพัฒนาคุณค่าที่ดีในการดำเนินชีวิต และสามารถเพิ่มพูนปัญญาและความรู้ เพื่อสืบทอดและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณค่าที่ดีและสุขใจ โดยการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความยืดหยุ่น และสามารถพัฒนาคุณค่าที่ดีในการดำเนินชีวิต โดยการพัฒนาคุณธรรม เช่น ปัญญาพละ เป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาปัญญาและความรู้ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าใจและวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ในโลก ความสำเร็จในการพัฒนาปัญญาพละจะช่วยให้เรามีความเข้าใจและมีสาระในชีวิตที่ดีขึ้น วิริยพละ เป็นกำลังที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรมและคุณค่าทางจิตใจ โดยการประกอบกิจการงานที่ต่าง ๆ อย่างไม่ย่อหย่อนหรือท้อถอย ด้วยความบากบั่นและความเพียร เป็นต้น อนุวัชพละ เป็นกำลังที่ช่วยส่งเสริมความบริสุทธิ์และคุณธรรม โดยการปฏิบัติตามหลักการแห่งความสุจริต และการพึ่งพาตัวเองเพื่อให้ได้ผลดีในชีวิต สังคหพละเป็นกำลังที่ช่วยส่งเสริมความสงเคราะห์และความกรุณา โดยการสืบทอดวิถีพุทธ และการช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความสุขและความสำเร็จในชีวิต ด้วยการพัฒนาและปฏิบัติตามพละทั้ง 4 ประเภทจะช่วยให้ชีวิตของเรามีคุณค่าและมีความสุขอย่างแท้จริง และสร้างสังคมที่ดีขึ้นอย่างแน่นอน จึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญและต้องพยายามปฏิบัติตามอย่างสุจริตและตั้งใจและสามารถเพิ่มพูนปัญญาและความรู้ เพื่อสืบทอดและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559)

พลธรรมกับการบริหารสู่การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธ 4 ด้าน

การนำเอาหลักพลธรรม 4 นี้มาบริหารตน คน และงาน ทำให้ผู้บริหารสามารถนำองค์กรหรือประชาชนไปสู่ทิศที่ถูกต้อง ด้วยการทำงานอย่างเต็มที่ที่จะส่งผลให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาตนเองทั้งจะสามารถพัฒนาคนและงานอย่างต่อเนื่อง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถสร้างความไว้วางใจและเป็นที่เชื่อมั่นของผู้อื่น และสามารถสร้างความโปร่งใสในการดำเนินการ การบริหารด้วยมนุษยสัมพันธ์จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในทีมงาน และสามารถสร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสุขและความกระตือรือร้น ด้วยการมอบงานได้อย่างตรงกับความสามารถของคน จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการของทีมงาน และสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจในการทำงานของทีม อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนวิถี 4 ด้าน คือ

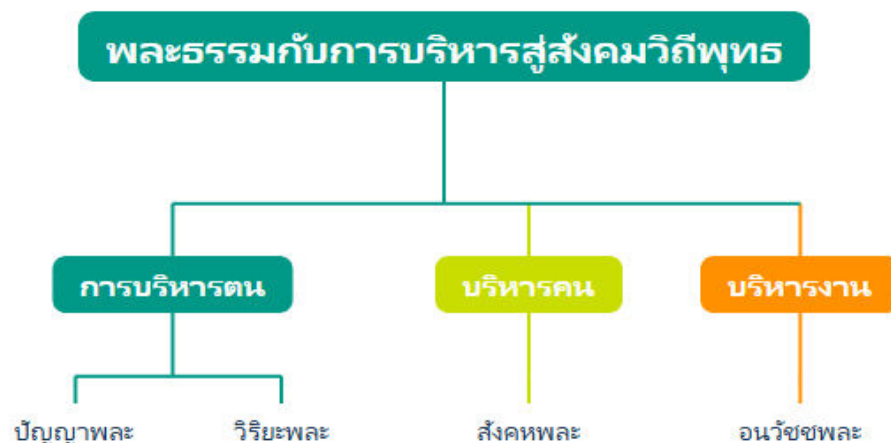
1.ด้านการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมอย่างยั่งยืน เช่น ชุมชนบ้านโพธิ์งาม ต.วัดธาตุ อ.เมืองหนองคาย จ.หนองคาย ได้นำหลักความพอเพียง มาใช้ในการทำการเกษตร โดยลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง แต่หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตเองจากเศษวัสดุในชุมชน มูลสัตว์ และน้ำหมักชีวภาพ มีการเกื้อกูลแบ่งปันความรู้และเมล็ดพันธุ์พื้นเมืองแก่สมาชิกในชุมชน ส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ เพื่อลดรายจ่ายและสร้างความมั่นคงทางอาหาร มีการรวมกลุ่มจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ เพื่ออนุรักษ์และแลกเปลี่ยนพันธุ์พืชท้องถิ่นตามหลัก การไม่เบียดเบียน ต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มีการ เรียนรู้และพัฒนา เทคนิคการเกษตรแบบผสมผสานและการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพตามหลัก ปัญญา

2.ด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ชุมชนรักษ์ป่าร่วมใจ ตระหนักถึงหลัก ความเคารพต่อธรรมชาติ โดยมีการจัดตั้ง กฎระเบียบชุมชน ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น กำหนดเขตห้ามล่าสัตว์ กำหนดปริมาณการเก็บหาของป่า มีการ สามัคคี ร่วมกันดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งน้ำ ลำคลอง และพื้นที่สาธารณะ มีการจัดกิจกรรม ปลูกป่า ในวันสำคัญทางศาสนาเพื่อ สร้างสมดุล ให้กับระบบนิเวศ มีการ ให้ทาน โดยการลด ละ เลิก การใช้พลาสติกและส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ มีการ เจริญสติ ในการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและประหยัด

3.ด้านการพัฒนาคนและสังคมอย่างยั่งยืน เช่น ชุมชนสุขใจใต้ธรรมส่งเสริมหลัก ศีล โดยการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ มีการ เมตตา กรุณา ดูแลช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และผู้พิการในชุมชน มีการส่งเสริม การศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน การมี สติ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี และส่งเสริมความสามัคคี ผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณี มีการ รับฟัง ความคิดเห็นของทุกฝ่ายในการพัฒนาชุมชนตามหลัก ธรรมาธิปไตย

4.ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เช่น ชุมชนเข้มแข็งโปร่งใสยึดมั่นในหลัก สุจริต โดยมีการบริหารจัดการด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการ มีส่วนร่วม ของประชาชนในการตัดสินใจและดำเนินงานพัฒนาชุมชนผ่านการประชาคมและการประชุมหมู่บ้าน มีการ รับผิดชอบ ต่อการกระทำของตนเองและส่วนรวม มีการ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ งบประมาณและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม มีการ ใช้ปัญญา ในการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างรอบคอบและยั่งยืน มีการเคารพกฎหมาย และกฎระเบียบของชุมชนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

องค์ความรู้

ปัญญาพล หมายถึง การมีความรู้มาบริหารตนเองอย่างมีความรู้ความเข้าใจ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพของผู้บริหาร ดังนั้นการพัฒนาปัญญาพลจึงเป็นส่วนสำคัญที่ผู้บริหาร จะให้ความสำคัญในการพัฒนาตน อันจะช่วยให้สามารถคิดและแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้ อย่าง ตรงตามความต้องการ และได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน

วิริยะพล หมายถึง การที่ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาให้ได้ผลสำเร็จ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และใช้ความพยายามอย่างต่อเนื่อง อดทนจนกว่าจะหาทางออกในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่ดีที่สุดได้ ดังนั้นการพัฒนาวิริยะพลจึงเป็นส่วนสำคัญที่ผู้บริหารจะให้ความสำคัญในการพัฒนาการบริหารตน

อนวัชชพล หมายถึง การที่ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์สุจริต ทำการงานอย่างระมัดระวังและมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและผู้อื่น การบริหารงานอย่างมีความรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความเป็นอยู่ที่ดี การบริหารงานในองค์กรอย่างโปร่งใสไม่เพียงแต่สร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่น แต่ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องไปได้โดยไม่ มีอุปสรรค ดังนั้นการพัฒนาอนวัชชพล จึงเป็นส่วนสำคัญที่ผู้บริหารจะให้ความสำคัญในการพัฒนาการบริหารงาน

สังคพล หมายถึง การที่ผู้บริหารมีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การพัฒนาคุณธรรมและความเข้าใจในผู้อื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและเป็นกันเอง การบริหารคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการช่วยเหลือประชาชน ดังนั้น การพัฒนาสังคพล จึงเป็นส่วนสำคัญที่ผู้บริหารจะให้ความสำคัญในการพัฒนาการบริหารคน

สรุป

การนำเอาหลักพลธรรม 4 ประการ มาบริหารตน บริหารคน บริหารงานของผู้บริหารคือผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพอันจะมีผลทำให้บริหารสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ส่งผลให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาตนและพัฒนาองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง การที่ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ สุจริตอันจะทำให้ผู้บริหารสามารถสร้างความไว้วางใจเป็นที่เชื่อมั่นต่อผู้บริหารและองค์กรของผู้อื่นและสามารถสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กร การที่ผู้บริหารมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรขององค์กรและประชาชนจะทำให้ผู้บริหารสามารถสร้างความเข้าใจและความร่วมมือของประชาชนทุกภาคส่วน สร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสุขและความกระตือรือร้นในการร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาก่อให้เกิดชุมชน การพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน 2) ด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการพัฒนาคนและสังคมอย่างยั่งยืน 4) ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ก่อให้เกิดสังคมวิถีพุทธที่เข้มแข็งและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2546). *เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- ทาริตา แต่งเส็ง และ คณะ. (2563). การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ. *วารสารการเรียนรู้สมัยใหม่การพัฒนา*, ปีที่ 5 (ฉบับที่ 4) , ประจำเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม 2563, 42.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2562). *ว่าด้วยเอกเทวนิยม*. กรุงเทพมหานคร: สมมติ.
- นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์. (2560). *หลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรมต วรรณการ. (2560). การสร้างองค์กรแห่งความสุขด้วยหลักพุทธธรรม. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2560, 26.
- ประเวศ วะสี. (2550). *วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.
- พระคันธสาราภิวังศ์. (2552). *โพธิปักขิยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุญศิริ การพิมพ์ จำกัด.
- พระเทพดิลก. (2553). *การบริหารจัดการองค์กรทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2543). *การพัฒนาจิต*. มหาจุฬาราชวิทยาลัย: นครปฐม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- _____ (2553). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 53). กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดย คณะระดมธรรม และธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. *วารสารพหุศึกษาศาสตร์*, ปีที่ 2 (ฉบับที่ 1) , พฤศจิกายน 2539, 31-32.

พระนพชาติ รองพล และพระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ไตศรีโคตร.(2565). พระพุทธศาสนากับการเมืองในโลกสมัยใหม่ : แนวโน้มการศึกษาของคณะสงฆ์ประเทศไทยในยุค 4.0. *วารสาร มจร เลย์ปริทัศน์*, ปีที่ 3 (ฉบับที่ 3) , เดือน กันยายน - ธันวาคม 2565, 85.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเจตน์ ผิวทองงาม. (2559). การแนะแนวเพื่อชีวิตที่ดีงามในคำสอนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่ 24 (ฉบับที่ 46), กันยายน - ธันวาคม 2559, 183.